Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2013, sp. zn. 23 Cdo 1034/2012, ECLI:CZ:NS:2013:23.CDO.1034.2012.1

Číslo: 24/2014

Právní věta:

Dohodly-li si subjekty se sídlem v České republice, že jejich případný spor bude rozhodovat Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži s místem konání rozhodčího řízení ve Vídni v Rakousku, rozhodčí nález v takovém řízení vydaný není tuzemským rozhodčím nálezem a není tak dána pravomoc českých soudů pro řízení o jeho zrušení podle zákona č. 216/1994 Sb, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Na uvedeném nic nemění, že podle dohody stran se ústní jednání v rámci rozhodčího řízení konalo v Praze.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.09.2013

Spisová značka: 23 Cdo 1034/2012

Číslo rozhodnutí: 24

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Pravomoc soudu, Rozhodčí doložka, Rozhodčí řízení

Předpisy: § 17 předpisu č. 216/1994Sb.
§ 38 předpisu č. 216/1994Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

M ě s t s k ý s o u d v Praze usnesením ze dne 13. 1. 2011 zastavil řízení o návrhu žalobkyně na zrušení rozhodčího nálezu Mezinárodního rozhodčího soudu při Mezinárodní obchodní komoře (výrok pod bodem I) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem II).

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že mezi stranami smlouvy o prodeji podniku ze dne 19. 6. 2000 bylo ujednáno, že jakékoliv spory vyplývající z této smlouvy nebo v souvislosti s ní budou postoupeny a rozhodnuty v rozhodčím řízení podle rozhodčích pravidel Mezinárodní obchodní komory (International Chamber of Commerce) třemi rozhodci jmenovanými v souladu s těmito pravidly, a dále, že rozhodčí řízení se bude konat ve Vídni v Rakousku. Ze samotného rozhodčího nálezu ve věci č. k. 12190/TE/MW/AVH/JHN/GZ soud zjistil, že byl vydán Mezinárodním rozhodčím soudem při Mezinárodní obchodní komoře (ICC) dne 26. 7. 2010 ve Vídni v Rakousku.

Soud prvního stupně s ohledem na to, že místem řízení i místem vydání rozhodčího nálezu je město

Vídeň v Rakousku, tedy nikoliv místo v České republice, dospěl k závěru, že se nejedná o tuzemský rozhodčí nález, a tudíž nelze návrh na jeho zrušení posoudit podle zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Postupoval proto podle ustanovení § 104 odst. 1, věta první, zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, jelikož dovodil, že pro toto řízení není dána pravomoc českých soudů.

V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 30. 9. 2011 potvrdil usnesení soudu prvního stupně ve výroku pod bodem I, změnil jej ve výroku pod bodem II tak, že jej doplnil zněním: Z částky 11 520 Kč, k jejímuž zaplacení na náhradu nákladů řízení byla žalobkyně zavázána, není žalobkyně povinna zaplatit žalované částku 5400 Kč (výrok pod bodem I). Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem II).

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Podle čl. 20 smlouvy o prodeji podniku (IPB, a. s.) ze dne 19. 6. 2000, uzavřené mezi IPB, a. s., jako prodávajícím, a ČSOB, a. s., jako kupujícím, si smluvní strany dohodly řešení sporů Mezinárodním rozhodčím soudem při Mezinárodní obchodní komoře (ICC) a jako místo rozhodčího řízení Vídeň v Rakousku. Podle článku 14 pravidel rozhodčího řízení Mezinárodní obchodní komory z roku 1998 platí, že 1) místo konání rozhodčího řízení stanoví soud, pokud se na něm nedohodnou zúčastněné strany, 2) po poradě zúčastněných stran může rozhodčí senát vést slyšení a jednání na kterémkoliv místě, které považuje za vhodné, pokud se zúčastněné strany nedohodnou jinak, 3) rozhodčí senát může rokovat na kterémkoliv místě, které uzná za vhodné. Podle tzv. soupisu sporných otázek ze dne 18. 4. 2003, v němž je citován zmíněný čl. 20 smlouvy o prodeji podniku, je v článku VIII (Procesní pravidla) uvedeno, že rozhodčí řízení se řídí tímto soupisem sporných otázek a Řádem pro rozhodčí řízení Mezinárodní obchodní komory (ICC) z roku 1998 s tím, že není-li některou procesní otázku možno jasně vyřešit odkazem na uvedený soupis či řád, rozhodne o ní rozhodčí senát, ledaže se strany dohodnou jinak.

V rozhodčím nálezu je s odkazem na smlouvu o prodeji podniku uvedeno, že místem rozhodčího řízení je Vídeň, Rakousko, toto místo bude považováno za místo vydání rozhodčího nálezu. Rozhodčí senát mohl, podle odůvodnění rozhodčího nálezu, v souladu s částí VII soupisu sporných otázek ze dne 18. 4. 2003 a článkem 14 Řádu pro rozhodčí řízení Mezinárodní obchodní komory z roku 1998 jednat v Praze nebo na jakémkoliv jiném místě, které bude považovat za rozumné, pokud to jedna či obě strany neodmítnou. Podle usnesení ze dne 22. 9. 2009 ve věci č. k. 12190/TE/MW/AVH/JHN tak bylo svoláno ústní jednání na 3. 11. 2009 v 9 hodin do knihovny Rozhodčího soudu při Hospodářské a Agrární komoře České republiky. Místo jednání zvolili rozhodci podle přání stran.

Odvolací soud vyšel z toho, že možnost zrušit rozhodčí nález ve smyslu § 31 zákona o rozhodčím řízení se vztahuje jen na tuzemské rozhodčí nálezy, tedy na rozhodčí nálezy vydané na území České republiky. V daném případě bylo smluvními stranami smlouvy o prodeji podniku dohodnuto jako místo rozhodčího řízení Vídeň v Rakousku, přičemž toto místo je totožné s místem vydání rozhodčího nálezu. Odvolací soud nezjistil, že by mezi účastníky došlo k dohodě o změně dohodnutého místa rozhodčího řízení. Sama skutečnost, že bylo usnesením ze dne 22. 9. 2009 svoláno jednání do Prahy, jak si přáli sami účastníci, není v rozporu s článkem 14 pravidel Rozhodčího řízení Mezinárodní obchodní komory (ICC), nemá však vliv na pravomoc k rozhodnutí o zrušení rozhodčího nálezu. České soudy tak nemají pravomoc ke zrušení rozhodčího nálezu vydaného v cizím státě. Odvolací soud proto usnesení soudu prvního stupně jako věcně správné potvrdil.

Usnesení odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním. Přípustnost dovolání odvozuje z ustanovení § 239 odst. 2 písm. a) o. s. ř. Dovolatelka uplatňuje dovolací důvody podle § 241a odst. 2 písm. b), tedy nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem a § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., tj. že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Dovolatelka namítá, že odvolací soud dospěl k nesprávnému právnímu závěru o nedostatku pravomoci českých soudů k rozhodnutí o zrušení rozhodčího nálezu. Místem rozhodčího řízení v právním slova smyslu je dle dovolatelky území České republiky, protože rozhodčí řízení, ve kterém došlo k vydání rozhodčího nálezu, má prokazatelně nejužší vazbu v právním slova smyslu s územím České republiky a právním řádem České republiky. Původní strany sporu byly tuzemskými subjekty. Soupis sporných otázek jako základní rámcový dokument dojednání o arbitrážním jednání byl podepsán 18. 4. 2003 v Praze. Všichni arbitři jsou čeští státní příslušníci. Jednacím jazykem řízení je čeština. Místem ústního jednání byla Praha, přičemž strany sporu se výslovně dohodly na změně místa rozhodčího řízení. Rozhodčí doložka byla sepsána v českém jazyce. Smlouva o prodeji podniku byla uzavřena v Praze. Všechny skutkové okolnosti případu se váží k České republice. Aplikovatelným právem vztahujícím se na rozhodčí řízení je české právo. Pokud by Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře (ICC) potřeboval zabezpečit vykonávání důkazu, obrátil by se na český soud. K formálnímu uvedení Vídně jako místa vydání rozhodčího nálezu žalobkyně poznamenává, že uvedený krok byl v rozporu s výslovnou dohodou stran potvrzenou usnesením Rozhodčího soudu ze dne 22. 9. 2009 a určením fóra v právním smyslu slova.

Dovolatelka je přesvědčena, že dotčený rozhodčí nález je nálezem tuzemským, protože jeho charakter nebyl a ani nemohl být změněn na cizí pouhou subjektivní a spekulativní snahou stran o určení fiktivního místa rozhodčího řízení v cizině. Právě naopak, předmětné rozhodčí řízení je nutno považovat za domácí, protože na něj plně dopadají tuzemské, tj. české procesní právní normy, a v plné míře se na něj vztahují kontrolní a pomocné funkce českých soudů. Proto je dána pravomoc ke zrušení rozhodčího nálezu.

Dle dovolatelky mají všechny okolnosti rozhodčího řízení jednoznačnou vazbu na území České republiky. Uvedení geografického místa rozhodčího řízení ve Vídni je pouze fiktivní, protože všechny skutkové i právní okolnosti rozhodčího řízení se vztahují na území České republiky a skutečné místo vedení řízení bylo pouze a jedině v Praze. Za místo rozhodčího řízení nelze považovat Vídeň, jelikož by se tím jednalo o delokalizaci rozhodčího řízení a porušení logické teritoriální vazby na území České republiky.

Dovolatelka současně namítá, že jsou-li všechny rozhodné skutečnosti určitého právního vztahu spojeny pouze s jedním právním řádem jako v případě předmětného rozhodčího řízení, neexistuje žádný relevantní mezinárodní prvek a je nutné pokládat rozhodčí nález za tuzemský.

Dovolatelka dále uvádí, že senát 8 Cmo Vrchního soudu v Praze si vytvořil v právní věci zrušení rozhodčího nálezu nesprávný právní názor v neprospěch žalobkyně v důsledku podjatosti. Podjatost senátu 8 Cmo spočívá v tom, že v několika skutkově i právně souvisejících věcech se sporem pod sp. zn. 8 Cmo 62/2011 bylo rozhodnutí senátu 8 Cmo zrušeno rozhodnutím Nejvyššího soudu či Ústavního soudu. K námitce podjatosti, kterou žalobkyně podala, Vrchní soud v Praze sdělil, že o odvolání bylo již rozhodnuto dne 30. 9. 2011, a proto k námitce podjatosti ze dne 24. 10. 2011 nebude přihlížet. K tomu dovolatelka uvádí, že podala námitku podjatosti včas, protože své právo uplatnila při první možné příležitosti, kdy se o tom dozvěděla. V čase podání námitky řízení trvalo, proto žalobkyně měla právo na to, aby bylo o námitce podjatosti po důkladném zvážení rozhodnuto.

K nesprávnému doručení rozhodnutí odvolacího soudu dovolatelka namítá, že poštovní doručovatelka dne 18. 11. 2011 vhodila rozhodnutí odvolacího soudu do schránky právního zástupce žalobkyně. Tím došlo k zásadnímu pochybení při doručování, protože zásilku obsahující rozhodnutí odvolacího soudu měla doručit do vlastních rukou právního zástupce žalobkyně a následně zanechat výzvu k vyzvednutí ve lhůtě 10 dnů.

S ohledem na výše uvedené dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Ve vyjádření k dovolání se žalovaná ztotožňuje se závěry, ke kterým dospěl soud prvního stupně i soud odvolací. Místem rozhodčího řízení je to, které si strany zvolily. V daném případě se jednalo o Vídeň. Toto místo nebylo změněno žádným úkonem nebo procesním postupem stran. Strany se pouze dohodly, že ústní jednání bude probíhat v Praze. Pro určení místa rozhodčího řízení je rozhodné sjednané místo rozhodčího řízení a ne kriterium „nejužší vazby", jak dovolatelka uvádí.

Se zřetelem k době vydání usnesení odvolacího soudu se uplatní pro dovolací řízení – v souladu s bodem 7. čl. II přechodných ustanovení části první zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony – občanský soudní řád ve znění účinném do 31. 12. 2012.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř. a k tomu oprávněným subjektem, dospěl k závěru, že dovolání je přípustné ve smyslu § 239 odst. 2 písm. a) o. s. ř.

Dovolatelka zpochybňuje odvolacím soudem učiněné posouzení otázky, zda mají české soudy pravomoc zrušit rozhodčí nález vydaný dne 26. 7. 2010, č. k. 12190/TE/MW/AVH/JHN/GZ, když místem rozhodčího řízení byla sjednána Vídeň v Rakousku.

K tomu je třeba předně uvést, že rozhodčí nálezy lze podle vztahu k určitému státu dělit na rozhodčí nálezy domácí (tuzemské) a rozhodčí nálezy cizí. Obecně platí, že cizí rozhodčí nálezy je nutné před jejich výkonem podrobit ve státě, kde se o jejich výkon žádá, procesu uznání, domácí rozhodčí nálezy tímto procesem před vlastním výkonem neprocházejí. České soudy mají pravomoc ke zrušení pouze domácích rozhodčích nálezů. Zákon o rozhodčím řízení rozlišuje domácí a cizí rozhodčí nález v § 38 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Podle tohoto ustanovení platí, že rozhodčí nálezy vydané v cizím státě budou v tuzemsku uznány a vykonány jako tuzemské rozhodčí nálezy, je-li zaručena vzájemnost. Podle zákona o rozhodčím řízení se tedy za tzv. cizí rozhodčí nálezy považují rozhodčí nálezy vydané v cizím státě. Obdobné dělení zná Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, publikovaná pod č. 74/1959 Sb., která se vztahuje na uznání a výkon rozhodčích nálezů, vyplývajících ze sporů mezi osobami fyzickými nebo právnickými a vydaných na území jiného státu než toho, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon. Úmluva se vztahuje také na rozhodčí nálezy, které nejsou pokládány za nálezy místní (národní) ve státě, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon.

Pro odpověď na otázku, zdali v projednávané věci je dána pravomoc českých soudů k řízení o zrušení předmětného rozhodčího nálezu, je třeba posoudit, zda lze zvolit místo konání rozhodčího řízení v zahraničí, jestliže obě strany rozhodčího řízení sídlí v České republice, a současně zda má na určení místa řízení vliv volba místa jednání v rozhodčím řízení.

Zákon o rozhodčím řízení nevylučuje možnost subjektů s bydlištěm či sídlem v České republice, aby svůj spor tzv. internacionalizovaly tím, že vytvoří mezinárodní procesní prvek, a dohodly si, že jejich spor bude řešen zahraničním rozhodčím soudem, kde bude i místo rozhodčího řízení (shodně k této otázce srov. např. Bělohlávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 622 nebo Trávníčková, S.: Subjektivní mezinárodní prvek v rozhodčím řízení. Dny práva – 2010 – Days of Law, 1. ed. Brno: Masaryk University, s. 2376 – 2377).

Pro určení, zda se jedná o zahraniční rozhodčí nález, či nález tuzemský, je podle zákona o rozhodčím řízení rozhodné místo jeho vydání, které je nutné v pojetí tohoto zákona ztotožnit s místem řízení

podle § 17 zákona o rozhodčím řízení (shodně Bělohlávek, v díle citovaném výše, s. 1356). Podle § 17 zákona o rozhodčím řízení se rozhodčí řízení koná v místě dohodnutém stranami. Není-li místo takto určeno, koná se v místě určeném rozhodci s přihlédnutím k oprávněným zájmům stran. Termínem „místo konání“ v § 17 zákona o rozhodčím řízení je třeba rozumět právní domicilaci sporu, nikoliv místo projednání sporu. Od místa řízení v právním slova smyslu, které určuje domicil konkrétního rozhodčího řízení, je nutné odlišovat místo jednání či místo projednávání věci, tj. místo, kde rozhodčí řízení v jednotlivých svých fázích skutečně probíhá (např. místo ústního jednání, místo výslechu svědka, místo podpisu rozhodčího nálezu apod.).

V posuzovaném případě se strany v souladu s principem autonomie vůle dohodly, že jejich případný spor bude rozhodovat Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži, a určily místo rozhodčího řízení ve Vídni v Rakousku, a to i když se jednalo o spor mezi dvěma českými subjekty.

Na smluvené místo řízení nemá přitom vliv skutečnost, že se ústní jednání podle dohody stran konalo v Praze.

V projednávané věci místo rozhodčího řízení bylo určeno dohodou stran. Jsou přitom nedůvodné námitky dovolatelky, že za místo rozhodčího řízení by mělo být považováno nikoliv sjednané místo rozhodčího řízení, ale místo s nejužším spojením k rozhodčímu řízení.

Dohodly-li si subjekty se sídlem v České republice, že jejich případný spor bude rozhodovat Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži s místem konání rozhodčího řízení ve Vídni v Rakousku, rozhodčí nález v takovém řízení vydaný není tuzemským rozhodčím nálezem a není tak dána pravomoc českých soudů pro řízení o jeho zrušení podle zákona č. 216/1994 Sb, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Na uvedeném nic nemění, že podle dohody stran se ústní jednání v rámci rozhodčího řízení konalo v Praze.

Ve vztahu k rozhodčím nálezům vydaným v cizině dovolací soud podotýká, že takové rozhodčí nálezy mohou být v tuzemsku uznány a vykonány postupem podle § 38 zákona o rozhodčím řízení, příp. za podmínek Úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, publikované pod č. 74/1959 Sb., upravující mj. i předpoklady, za nichž lze uznání a výkon takového rozhodčího nálezu odepřít. Soud státu, v němž mají obě strany sídlo/bydliště, v němž se však podle jejich dohody nekonalo rozhodčí řízení, má možnost své výhrady vůči takovému nálezu vyjádřit v řízení o uznání/výkonu, jestliže by tyto výhrady představovaly okolnosti, jež umožňují odmítnout uznání/výkon rozhodčího nálezu (srov. shodně Bělohlávek v citovaném díle s. 623).

Dovolatelka dále namítá soubor vad řízení, které podle ní mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Odvolací soud nepochybil, jestliže rozhodnutí, o němž to zákon nestanoví, nedoručoval do vlastních rukou účastníka. Jde-li o vznesenou námitku podjatosti, pak dle § 14 o. s. ř. jsou soudci a přísedící vyloučeni z projednávání a rozhodnutí věci, jestliže se zřetelem na jejich poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jejich nepodjatosti. Důvody, které vznáší dovolatelka, nezakládají podjatost soudců senátu odvolacího soudu.

Samotná tvrzená skutečnost, že v několika skutkově i právně souvisejících věcech se sporem pod sp. zn. 8 Cmo 62/2011 bylo rozhodnutí senátu 8 Cmo zrušeno rozhodnutím Nejvyššího soudu či Ústavního soudu, nezakládá v řešené věci poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům, který by mohl vést k pochybnosti o podjatosti senátu odvolacího soudu.

Jelikož se dovolatelce správnost rozhodnutí odvolacího soudu zpochybnit nepodařilo, Nejvyšší soud rozhodl tak, že dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

O náhradě nákladů řízení bylo rozhodnuto podle § 243b odst. 5, § 224 odst. 1, § 151 odst. 1, § 150 a § 146 odst. 3 o. s. ř. Náklady žalované sestávají z odměny advokáta za zastupování účastníka v dovolacím řízení ve výši 1500 Kč (§ 9 odst. 1, § 7 bod 4 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb /advokátní tarif/), z paušální částky náhrady hotových výdajů advokáta ve výši 300 Kč (§ 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů) a z částky 378 Kč představující náhradu za 21% daň z přidané hodnoty (§ 137 odst. 3 o. s. ř.).

Nejvyšší soud nepřehlédl, že podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první, o. s. ř. by při rozhodování o náhradě nákladů řízení měl určit výši odměny za zastupování advokátem podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem (jímž je vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb /advokátní tarif/, ve znění pozdějších předpisů) (část věty před středníkem) a že podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně (podle ustanovení advokátního tarifu) by se mělo postupovat, jen jde-li o přiznání náhrady nákladů řízení podle § 147 a § 149 odst. 2 o. s. ř. nebo odůvodňují-li to okolnosti případu (část věty za středníkem).

Vzhledem k tomu, že Ústavní soud nálezem pléna ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, uveřejněným pod číslem 116/2013 Sb. zrušil (s účinností od 7. 5. 2013, kdy byl nález vyhlášen ve Sbírce zákonů) vyhlášku č. 484/2000 Sb. jako neústavní a s přihlédnutím ke sdělení Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2013, č. Org. 23/13, k onomu nálezu, uveřejněnému pod číslem 117/2013 Sb., nicméně Nejvyšší soud uzavírá, že při absenci zvláštního právního předpisu o sazbách odměny za zastupování stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni je namístě postup dle § 151 odst. 2, věty první, části věty za středníkem, o. s. ř.